

Numerul 36.

Oradea-mare 8/20 septembrie 1896.

Anul XXXII.

Ese duminică. Abonament pe an 10 fl., pe 1/2 de an 5 fl., pe trei luni 2 fl. 70 cr. Pentru România pe an 25 lei.

M a m ă !

Novelă.

(Urmare.)

Tinera văduvă înzădar cercă să scape din mâinile răspânteașului și a boierului. Acum protestă zicând că nu este țigancă și că este fată de boier, acum se rugă... Mai mult târîtă decât mergând, ea este dusă tot înainte pe podul Mogoșoiei spre casa lui Brăiloiu, urmărit fiind grupul de o cătă de copii și de câțiva curioși. Din prăvălii, pe la țărăbi unde stăteau clădite căldări de tot calibrul, ori între un cerc acățat de strășină josnică, după care cerc spânzurau luminări de seu, de vëndare, între o puțină cu dohot negru și alta cu lapte acru și printru șiraguri de lulele turcești, lumea scotea capul să vëdă ce sgomot eră în stradă.

— Vr'o muiere care o fi furat giuvaere boierești...

— Ba vr'o Celetnică pe care brésia

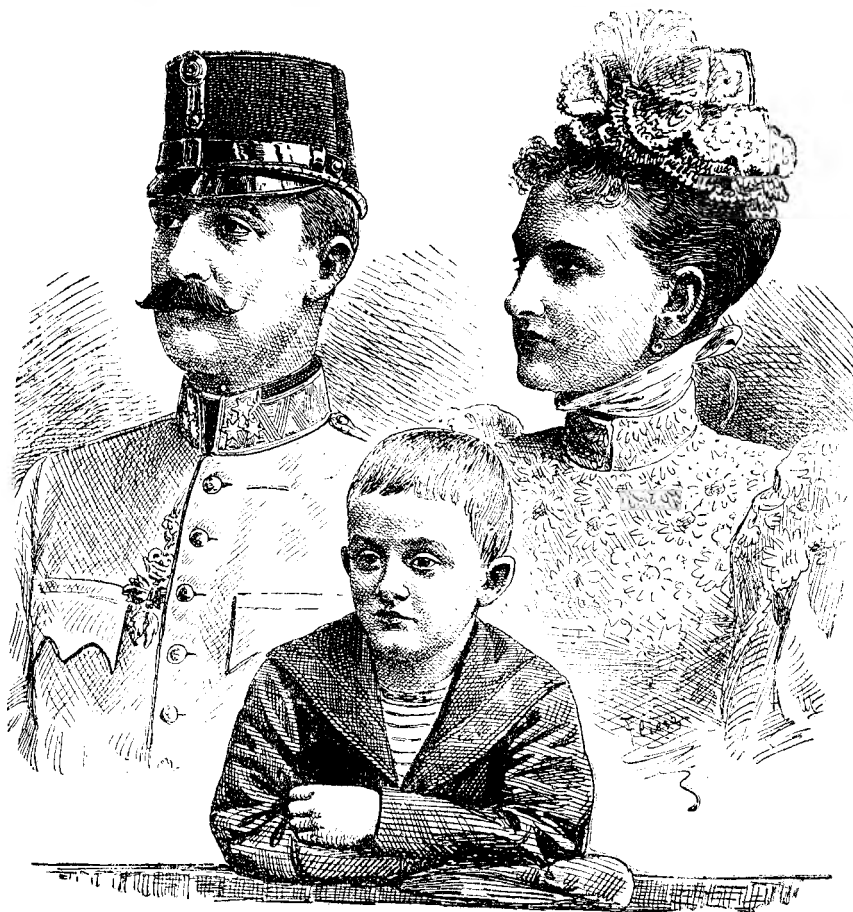
agiescă o scôte afară din oraș, după pitarul lui M. Sa Vodă...

Alt rând de comentarii între mușterii băcanului, ai căldărarului și ai bragageriei vecine, pe când pe Maria văduva lui Vlad Fărcașanu o fac să intre fără de voie în curtea pretinsului seu stăpân.

II

Răspânteașul introdusese pe Maria prin pórta naltă, cu acoperemnt de șindrila în curtea care se întindea largă, dar plină de bălării în fața caselor boierești.

La dreapta curții grajdurile și șopro-nele de lemn, inșirate pe lângă camere mai josnice servind de bucătărie și de locuință pentru servitori, având cerdac pe stâlpi de lemn dealungul camerelor. Lângă bucătărie un puț cu cumpenă și cu ghizdele de pētră. Ate-nanțele aceste, legate de casa boierească prin un pod de scânduri ridicat pe fragmente de că-

ARCHIDUCELE OTTO ȘI FAMILIA.

râmiși, servind de trecătoare de la bucătărie la casa boierescă în timp de noroie.

La stânga curții un stog de fân, în parte tăiat, și un vechiu hambar clădit pe șarampoi, lângă care stetea rădemată leșa de bătut porumbul, lângă o moviță de ciocălai uscați. Un nuc bătrân pe jumătate boștur, umbrăi hambarul și-și întindea bătrânele ramuri până deasupra cerdacului nălțat pe gârliciul pivniței, în fața corpului casei principale. Acesta, ridicată de la pământ, deasupra pivniței, era încinsă de giur impregiat cu un cerdac în legătură cu platforma înaintată la mijloc, deasupra gârliciului pivniței, coperită ca și cerdacul de o largă strășină de șindrili. De ambele părți ale platformei gârliciului curgeau scările ce serviau de urcat în casă.

O droie de servitori, mai toți țigani, țigniră pe toate ușele atenanțelor, vedând grupul care intră pe poartă și eșiră întru intimpinarea boierului. Maria înse nu putu ajunge până la pragul scării curții, nici chiar târită, căci cădu leșinată.

— Apă, apă! strigă boierul.

Droia de slugi se precipită din nou prin bucătărie, să aducă apă, pe când vizitiul luă calul să-l ducă la grajd.

Maria zăcea cu capul pe prima treptă a scării, rece, neinsuflețită.

Boierul îngrozit îi frecă palmele și templele fără succes.

— Iute, Stane, la doctorul Caracaș, strigă dânsul, vedând că nici stropirea cu apă rece nu folosiă.

— Mórta! Să fie mórta? Pecat! ce frumoasă muiere! adăogea în gândul seu.

Doctorul Caracaș, vestitul arhi-iatros, adecă primul medic al orașului, tocmai se întorcea de la spital de la Colțea, călare, și vizitiul îl întâlni în dreptul porții. Intr'o fugă de cal doctorul era la scara boierului Brăiloiu.

— Femeia asta trebuie dusă îndată la spital, țise el, după ce isbuti s'o deștepte.

Doctorul, într'o secundă, cât boierul se dusesse în casă să aducă un flacon cu oțet de trandafiri, aflase de la răspânteiaș cele întemplate.

— Dar femeia asta nu e țigancă, observase omul de știință, care, cunoscător al societății bucureștene, înțeluse pe dată, vedând frumusețea muierii și ținând seamă de leșinul, că nu era lucru curat...

Când femeia se deșteptă, ea recunoscă pe doctor și putu să-i țică cu voce slăbită:

— Jupân doctor, scapă-me...

Caracaș, care nu era numai om de știință, dar și om de inimă, precum dovediau frumoșele lui scrieri poetice și cunoscuta lui purtare în societatea stricată a Bucureștilor, nu ceru altă explicațiune de la Maria, mai ales că, acum, ea revenită la viață, o recunoscă încâtva ca pe o vechiă clientă.

— Duc eu însumi femeia acesta la spital, țise Caracaș boierului, care aducea din casă tot felul de șipușore cu aromate. Are nevoie de grijă deosebită. E bolnavă primejdios.

Boierul remase fără răspuns. A se împotrivi doctorului nuă cutez. Și-apoi la ce era bună femeia, în starea în care o vedea?

Pe dată ce va eși din spital o va relua, de sigur. Doctorul nu-l pôte opri s'o reclame, la nevoie chiar și pe calea dreptății...

Maria, acum spriginită pe brațul lui Caracaș și al răspânteiașului, era urcată în cerdacul casei, până

ce vizitiul, din porunca boierului, prinse caii la caretă.

Așezată pe un capăt al laviței, ce ocoliă tot cerdacul și pe care se întindeau velințe vârgate ca ogórele în tómnă, Maria continuă a fi ingrigită de doctorul Caracaș, care găsi mijlocul să-i soptescă la ureche, pe când boierul porunciă gătirea trăsुरei:

— N'o să fie nimica, dar nu grăi; prefă-te tot mai bolnavă.

Maria strinse afectuos mâna mântuitorului ei, care necontenit, cu un aer ingrigiat în fața răpitorului, îi dădea să respire aromatice, pe când boierul din pragul ușei măsură cu nesațiu formele voluptóse ale bolnavei, a căreia rochie fusese deschisă la pept de Caracaș, în primele grige ca s'o readucă la viață. Cămașa de borangie subțire lăsase să se străvedă un sîn tare și rotund, terminat cu o minunată căpșună roșie... Sângele se urcă din nou la capul boierului, care acum se întrebă de n'ar fi mai bine să fie căutată bolnava în chiar etacul seu?

— Ce țici, doctore? N'ar fi mai bine să cauți de dânsa aci, decât s'o mai duci la spital? întrebă boierul cu o emoțiune abia stăpânită.

Doctorul observase direcția ochilor Don-Juanului. El se grăbi a adună pe peptul femeii rochia și feregeua infirată.

— Nu, boierule. Nu răspund de viața ei decât la spital, unde am de toate ce-mi trebuie ca s'o caut bine. Bóla i-a venit la inimă... E în mare primejdie.

Trăsura era acum la scară. Doctorul spriginind tinăra femeie, ajutat de ómeni ai casei, o sui în trăsura, luând și el loc lângă dânsa. Trăsura porni; iar boierul, venind până în fața estremă a cerdacului, privi la pregătirile de plecare și lung urmări trăsura până ce o perdă din vedere pe stradă...

— Pecat! minunată muiere! O! dar de va trăi, va fi a mea, esclamă el eșind din visuirea în care se înfundase. Numai de n'ar muri!... Să móră, din vina mea?!

III

Maria nu fu dusă la spital, ci deadreptul la ea acasă, căci ea recăștigând deplin toate puterile, povesti în cale doctorului cele întemplate. Un bun bacșiș dat de doctor vizitiului, ca să nu spună că n'a dus femeia la spital, asigură pentru câteva țile liniștea Mariei. Dar ea înțeluse că lucrul nu e sfârșit, că mișelia va reincepe. Caracaș era și el de această părere; numai el, ca și Maria, nu înțeluse cu ce drept boierul ar fi putut cere de la domnie, ca róbă, pe o româncă, fată de boier?

Pe când Brăiloiu în fie ce ții trimetea la doctorul Caracaș pe vizitiu să întrebe cum mai merge femeia și primia nemângăetorul răspuns că se află tot mai reu, ea, după indemnul doctorului, ceruse sfat de la condicarul Divanului domnesc, Răducan Poenaru, și de la condicarul Departamentului de 7. Aceștia, vechi cunoscuți ai reposatului seu bărbat, nu găsiră nici un cap de lege, nici la Vasilicale, nici la condica lui Alex. Ipsilant, prin care ar puté să scape pe Maria, decă boierul ar dovedi Divanului, că într'adevăr Vlad, bărbatul ei, i-a fost țigan; căci legea hotăria *vltos*, că femeia slobodă, măritată după țigan, rămâne și ea și copiii ei de parte bărbătescă robi.

(Va urmá.)

V. A. URECHIA

Nehotărită.

— Auđi! Nu ți-am mai spus odată
Să nu-ți faci capul călindar,
Cătrino!? că de ai tu fată
Frumosă, mândră, împănaltă,
Eu am fecior cu boi la car
Și loc — o parte de hotar,
Iar fata tu de n'a tînji,
Nevastă Radului va fi
Și măritată!

Cu Radu toate s puse 'n cale.
Eu l-am lăsat în roia lui
Să trecă deal, să trecă vale,
Să-și cate 'n drumurile sale
Orînda; dar a ăis, că nu-i,
Să-i pun anume, cum să-i pui,
O fată ca Smaranda ta
Așa de dulce 'n vorba sa
Cât să-l înșale.

Să-i spuți tu ei, bat-o norocul,
Că nu i-oiu fi eu sócră rea.
Ea va fi harnică ca focul
Și-mi va ține în casă locul
Și 'n veci tot bună-oiu fi cu ea,
Ca și eu dulce fata mea;
Feciorul mi-e aminte, blând,
In vrajbă n'or trăi nici când —
Fă pocinocul!

— Ei bine, scumpa mea surată!
La loc sînt toate, cari le ăci
Și-aș vré din inimă curată
Să-i dec Maica 'n gând la fată,
Să nu aștepte alți roinici,
Ci să se mărite aici:
Să-ți fie noră după dor,
Nevastă la al teu fecior
Și măritată.

Dar nu știu, ăeu! ce o să fie.
Copiii-adesese-s desmerdați:
Smaranda înă e șglobe
Și pôte face-o nebunie,
Cu ochi în lacrimi înundați
Și cu obrăji înfocați
Să se arunce 'n gătul meu,
Să ăică, că nu-mi este greu
S'o vënd eu ăie?

Veđi! asta face tot necasul.
De ar fi dragoste 'ntre ei,
Năș sta să raxim eu prîlaxul,
Nici să me uit, cât ține laxul;
Ci-aș ăice-o vorbă, doue, trei
Și-ar fi chiar astăđi miretei:
Dar asta-i buba între noi,
Că fata n'a venit la voi
Și-mi tem obrazul...

P. O. BOCCA.

Pe cei cari îi iubești, nu-i uiiți nici odată; inima
n'are distracții.

Bibliografie.

Topografia satului și hotarului Maidan de Sofronie Liuba
și Aurelie Iana, urmată de un studiu despre Celți și numele de
localități, de dr. At. M. Marienescu. Caransebeș, 1895. Tipariul
tipografiei diecesane. Format 8°, 321 psgine. Prețul 1 fl. 20 cr.
Editura autorilor.

Partea acésta, pe care am anunțat-o și noi, a apărut
dilele trecute. Ea are mare valóre topografică,
linguistică, etnografică și folkloristică, oferindu-ne
multă materie nouă de pe toate terenele aceste.

Dnii Liuba și Iana, binecunoscuți și din coló-
nele foii noastre, s'au achitat cu succes de problema
ce ș-au propus. Dnia lor ne dau nu numai noțiunile
topografice ale satului și hotarului Maidan, dar totodată
au cules și un bogat material limbistic, mare parte,
nou pentru dicționarele române. În deosebi este pre-
țioasă partea a treia, care ne descrie casa și părțile ei,
lucrurile din casă, avlia, grădina și coliba, móra, carul,
plugul și țeuțina economului; nu mai puțin interese-
sant e capitolul „Pécurariul“ precum și Resboiul cu
sculele și materiile de țesut; apoi numirile altor unelte
său scule de lucru, ca ale rotarului, cojocarului, fau-
rului, păpucarului, argăsitorului, zidarului, cioplitorilor
de pétră și unelte de pescuit, — în care se scot la
lumină numirile din graiul poporului și astfel limba
română se imbogățește cu vorbe originale.

Dr. At. M. Marienescu ne dă o lucrare impor-
tantă din comóra vastei sale erudițiuni. Cu acest stu-
diu despre Celți dsa apare unicula Români și în Un-
garia, căci nimeni la noi n'a aprofundat încă cu atâta
stăruință cestiunea acésta.

De asta-dată reproducem din cartea acésta scri-
sóra dsale cătră dnii Liuba și Iana, căci aceea totodată
e prefața volumului și ne indică materialul și scopul
lucrării întregi; iară de alta-dată vom retipări, drept
specimen, vr'un articol doue.

Serisóraea e următóra:

Stimate amice Sofronie Liuba și Aurelie Iana,
Dorința, ce mi-ați descoperit, și precum mi-ați
seris, și a altor Români, ca purcederea etimologică și
înțeleșul numelor de dealuri, de périe și de alte loca-
lități, înșirate în prețuitul operat presinte al dvóstre,
să le lámuresc pe basa studiilor făcute, vin ca să o
implinesc; dar mai înainte de toate am ca să dau lámuriri
despre însemnătatea numelor de localități și
despre datorința, séu în sensul strîns, despre sila mor-
ală și necesitatea națională, ce pe Români îi îndemnă
la culegerca numelor de localități și la studiarea înțe-
lesului acestor nume.

În Anglia, Francia și Germania, inteligenții și
invěțații au început încă cu un secol mai înainte,
ca să culégă numele locale și să studieze înțe-
lesul lor și prin ei s'a constatat, că numele de loca-
lități de pe teritoriul, pe care locuește un popor, din
multe puncte de vedere sînt de mare însemnătate
pentru poporul respectiv; astfel e rațional a deduce,
că numele localităților, de pe teritórele pe unde lo-
cuesc Români, sînt de mare însemnătate pentru noi.

Ací sînt munții, dealurile, văile, colnicele și dâl-
mele; ací sînt riurile și périele, tot acele la cari stră-
moșii nostri — cu 18 secolii mai înainte — s'au așe-
dat, și-au făcut locuințe și au plămădit poporul daco-
român.

Pe acele localități înainte de noi au trăit alte
popóre, și s'au stîns; pe acele localități, după noi, au

năvălit alte popóre, și cele de până din secolul al 9-lea, s'au potopit!

Strămoșii noștri, din seculi, în seculi, din generațiuni în generațiuni, aci s'au luptat, aci și-au vârsat sângele pentru bunul, esistența și limba lor, pentru aceste teritóre, ca locurile nașcerii, vieții și patriei lor! Dar pe aceste locuri aflăm și urmele popórelor de dinaintea de noi, și ici cole, urmele popórelor venite după noi. Aceste locuri adese-ori sânt legate cu tradițiuni istorice naționale, cu mituri păgâne de la strămoși, cu mituri păgâne creștinite de la alte generațiuni ale strămoșilor; cu legende creștine, cu povești despre atare familie séu individ al poporului, ori al unui sat.

Iată! de aceste locuri e legată istoria, tradițiunea, arheologia și mitologia daco-română; dar aceste locuri fórte adese-ori ne spun numele lor într'o limbă vechiă, ce ađi nu o pricepem, și par că adese-ori ne ocăresc: „Ce? în totă ăia ne pomeniți, și nu ne înțelegeți“. Iată! numele acelor locuri sânt isvóre de scrutare și pentru limbile vechi din patrie, de mai înainte de colonizarea noastră; și pentru limba noastră cea vechiă și ale formării ei și pentru limba noastră de ađi și din cauza acésta, ne invită, ca să culegem numele locurilor și să învățăm de a șci înțelesul lor.

Aceste sânt motiveje, ce ne îndemnă, ca să culegem deosebi numele munților, dealurilor, văilor, colnicelor, dălmelor, isvórelor, păriilor, ríurilor, pregiurilor și câmpiilor, căci aceste în parte mare purced din timpul de dinninte de aședarea noastră pe aceste teritóre și numele aeeste în doue mii de ani, noi le-am susținut; apoi în parte mare purced din timpul nou al limbei, și acele nume noi ne-am dat din limba noastră, și sânt material și forme din limba de ađi.

Popórele trecétóre prin Dacia, parte nici au avut timp — din cauza năvălirii altor popóre — ca să se așede de ăniș, parte au căutat locurile mai mănóse de la șesuri și aci au putut propagá și nume din limba lor, noue streine; până ce munții și dealurile au apărát nu numai esistența poporului și numele nostru, ci și numele de localități, date de popórele anterióre, și create de strămoșii noștri și urmașii lor; și pentru acésta și numele din limbi străine se pot intimpiná mai numai la numirea orașelor și satelor, de și poporul nostru, pentru cele mai multe sate, are și numiri speciale, susținute din timpuri vechi.

Ce fel de colecțiuni avem pentru nume de localități? Pentru Ungaria și Ardeal se află numai „A magyar korona országainak helységnevtára“ publicată de oficiul statistic, în interesul administrațiunii, adecă numai cu numele de orașe, sate și cercuri. Eu în Societatea etnografică din Budapeșta, am fost atras atențiunea unor membri la lipsa de culegerea numelor dealurilor, ríurilor etc. dar nu am cunoșciință, ca să se fie făcut ceva; apoi eu din mapele comitatelor, cu multă greutate am cules câteva nume de dealuri și de ríuri. Ce se atinge de România, Dimitrie Frunđescu la 1872 în Bucureși a publicat un „Dicționar topografic și statistic“ și acesta are primul merit, că a publicat și multe nume de dealuri dar fireșce că nu-s complete. Se vede, că Românii din România au avut instinct bun, când au înființat „Societatea geografică“ și și-a priceput chiemarea, ca să adune tóte numele de localități din România și din 20 de județe au produs 20 de dicționare de nume de localități. Dar priceperea pentru însemnătatea numelor locale la Români se ridică fórte tare, când șcim, că regele, principele de tron, Societatea geografică și alți Români deștepți, au

dat premii frumoșe pentru culegerea numelor locale din atari județe (districte.) După completarea colecțiunilor, rămâne, ca literații și învățații din România să scruteze materialul istoric, limbistic etc. și să-l esplice.

Și ce ăic streinii despre numele locale de pe teritoriul locuit de Români? și despre tema presinte? Traugott Tamm (Über den Ursprung der Rumänen, adecă despre originea Românilor, Bonn 1891 pag. 6) atinge lupta scrietórilor streini, carii ăic, că Românii de la colonizare, adecă: de la anii 106—107 nu s'au mișcat din Dacia și că de atunci totdauna au fost aici și apoi Tamm ne spune: „Dar cauza acésta peste tot nu póte fi matură de a spune judecată, până când cineva nu s'a fi cutezat la studiul de nume de locuri: până acuma pentru astfel de studiu nu se află încă nici pregătirile cele mai de la început și de lipsă, mai ales în România, așá încát deocamdată decă voim, ca întrebarea să o aducem mai aprópe de răspuns, nu ne rămâne nimic alt ceva, decát — materialul ce se eflă și e cunoscut — de a-l supune încă odată unei judecări strict-critice“.

Apoi Tamm (la pag. 86) își dá părerea: „Ca óspe permanent în Dacia, a pășit slavul, și decă noi acuma în țera muntósă a Ardealului, nu-l mai întelnim, séu încă numai ca coloniști aședați în timpul de tot modern, — totuș numărósele nume slavice de sate, dealuri, ríuri și localități, dau testimoniul cel mai nesuspicios despre aceea, că slavul a luat odată parte mare a țerii în posesiunea nedisputată și durátóre“. Și Tamm mai în jos recunoșce, „că Slavii au locuit la vale, adecă la câmp și pustă, iară Românii sus în dealuri“. Astfel numele localităților din dealuri nu au putut fi slave nici slavisate, și Tamm face bine, că nu vré să decidă cauza.

În fine Tamm se mai întórce odată (pag. 53) la însemnătatea numelor locale pentru Români, și deórece el arată, că nu se află urme, că Românii din Balcan séu din alte părți au venit în Ardeal, ba din contră, se află urme, că Românii, din Ardeal s'au scoborit în România, ne mai aduce aminte: „că studiul numelor de locuri — așá precum sperăm noi — va face posibil odată, ca invederat să urmăm avantarea paș de paș a Românilor din Ardeal în țările de șes; aci e rezervat viitorului un câmp larg de scrutare, plină de rezultate“.

Samuel Borovszky în opul seu „A honfoglalás története, adecă: istoria cuceririi patriei prin Magiari, 1894 Budapeșta“ la pag. 68—82 arată multe numiri de localități din Ungaria și Ardeal și tóte le esplică din cuvintele de totă ăia din limba slavenă de ađi; apoi la pag. 83—94 arată nume de localități, ce se esplică asemenea din cuvintele de totă ăia a limbei germane de ađi, se declară tóte purcese de la Slavi și Goți respective de la Nemți și în fine la pag. 151 începe — după ăicala indatinată de ađi — de a spune că Valahii în țera acésta sânt venituri din secolii XII și XIII.

Póte că lucrări de aceste, ne-ar aduce în perplexitate, decă în lume nu ar fi alți ómeni învățați și ne-preocupați, cari sânt chemați de a decide în cauze de aceste.

Wilhelm Obermüller a scris opul „Deutschkeltisches-Wörterbuch, Berlin 1872“, doue tomuri cu 1721 pagini, peste 6000 de articoli despre numele geografice și istorice, și în articoli peste 18 mii de nume de localități se esplică pe basa limbei vechi celtice și a limbeior celtice viețuitóre.

Și totuș nu l-a prins.

Wilhelm Obermüller in prefațiune dice: „Au fost început literații germani, ca toate numele de localități să le explice din limbile germane, iară Slavii din cele slavene. Limba germană nu ne dă deslușiri indetuli-tore; tocmai așa de puțin și cea slavică și în aseme-nea mod e relațiunea cu numele romane și grecești. Și totuși aceste mii de nume trebuie să aibă un înțeles, căci nu s'arunca le-a aruncat pe pământ. După multă trudă în fine a succes de a afla cheia de deslegarea enigmei și anume din limbile și dialectele celtice vechi. De la Celți purced mai toate aceste numiri, ei au fost primul popor de cultură, ei au dat numele popórelor migrátore, cari au năvălit peste ei, și de la Celți au trecut acele la Greci și la Romani!“

Dar să mai ascultăm pe Obermüller, că ce mai dice despre naționalitatea numirilor locale.

Obermüller (tom. I. pag. 1) dice: „Când Germanii au intrat în țările Celților, ei numele de ape, ce le-au aflat, le-au susținut, dar de regulă au adus aha, numele apei în limba germană, astfel a adaus o traducere a numelui celtic“. Asemenea în sute de locuri se dovedește, că la numele dealurilor, numite după limba celtică, germanii au adus cuvântul „Berg“ ce înseamnă: deal.

Obermüller (tom. I. p. 275) dice: „Slavii au primit numele vechi celtice, tocmai așa ca germanii, căci înainte de lășirea Slavilor în nordul Europei, anume țera Schyților, a fost celtică. Letii și Litvanii apar de a fi păstrat mai multe elemente celtice; de aci e înrudirea apropiată a limbei lor cu cea greacă și latină“. Apoi Obermüller (tom. I. pag. 318) slavenisatorilor le mai spune aceste: „La explicarea numelor vechi cu limba slavenă — de și Schaffarik, Dobrowszky, Kopitar, Kollár, Manusch, Palaczky și alții își dădură trudă nemărginită — nu poți merge mai departe, decât poți merge cu limba germană!“

Dar să vedem bazele opului lui Obermüller. Acesta în prefațiune ne mărturisește: „Autorul a încercat de a adună toate, ce premergătorii lui din Germania, Anglia și Franția pe acest teren au putut aduce la lumină pentru țările lor; dar aceea ține de meritul esențial al lucrării sale, că scrutările și le-a lășit peste totă Europa și până departe în lăuntru Asiai“.

Eu cu mulți ani mai înainte începusem de a studia numele geografice din Dacia vechiă, înșirate de geografii vechi și în cercetările mele am aflat, că încă din secolul trecut s'au făcut studii pentru explicarea numelor locale din mai multe țeri, și prin manuducerea de unele opuri încă în 1882 am ajuns la rezultatul, că partea mai mare de nume locale se pot explica numai prin limbile celtice și pentru acesta am primit baza, pe care stă W. Obermüller și alți scriitori renumiți în literatura celtică.

Lucrând alții pentru explicarea numelor locale din Italia, Spania, Franția, Anglia, Germania etc. au lucrat toldeo-dată mijlocit și pentru explicarea numelor vechi din Dacia, și aflátore ađi pe teritórele locuite de Români, pentru că partea mai mare din numirile geografice, în partea mai mare a Europei sunt mai tot de la aceleași popóre și din aceeaș epocă, din doi trei seculi înainte și un secol după Christos, și din numele locale, ce există ađi, asemenea parte mare sunt tot acele vechi. Dcă p. e. în alte țeri se află 20 de nume identice, după rădăcină și suffix, și pe teritórele noastre se află 1, 5—10 asemenea nume, urmază — firește demonstrând — că acele nume sunt de o origine și de un înțeles.

Așa p. e. Deva se află oraș aproape de Mureș în comitatul Hunedórei; Déva-ványa or. în comitatul Jász-Kun-Szolnok, cercul Tisa-de-sus. Dar se află Deva riu și oraș, la riul Deva în Spania, spre sinul de mare gasconic. Mai departe Deva în anticitate a fost oraș și capitală în Britania romană (ađi Anglia) și a zăcut la sinul de mare, respective la canalul ce duce spre insula Mona.

Se pot înșiră încă Deba oraș în Arabia, Deba oraș în Tibet și Deba sat în Galiția. Aceste nume, nu sunt aruncate de sorte — cum dice Obermüller — și pentru că în Galiția se află satul Deba, nu urmază, că numele Deva din Ardeal, e de origine slavenă, séu în Theba din Boeoția, țéră în Grecia vechiă, au locuit cândva Slavi, fiind că la Poloni *debina* înseamnă stejar și stejăret.

Astfel studiile mele celtice, fiind basate pe rezultatele scrutărilor unor scriitori renumiți pe acest teren, și purcedând pe baza și sistema lor, am convingerea, că toți aceia, cari pórtă atare interes pentru aceste materii, pe lângă cât de puțină cunoșciință limbistică, vor recunósce adevărul în explicările mele.

Gr. Tocilescu în opul seu „Dacia înainte de Romani“ în mai multe locuri aduce părerea multor scriitori asupra înțelesului numelor locale din Dacia vechiă; și decă și șapte enși explică atare nume local, de regulă se arată mai tot atâtea păreri și la puține nume, înțelesul mai mult se ghicește, decât se demonștrăză filologice adecă, decât se arată, ce e rădăcină, ce e suffix, de unde e originea și ce e înțelesul neresturabil.

B. P. Hașdău în „Cuvintele din bătrâni“ în „Istoria critică a Românilor“ și în „Magnum Etimologicum“ explică multe nume de localități, de pe teritórele, pe unde locuiesc Românii, și din acele mai multe le-am studiat și eu, dar aflu că fără de basă adese-ori le-a încălțit în slavism. De voiu avé vieță, voiu pertractă despre acele explicări.

Ca adaus acestui operat voi descrie pozițiunea Celților față de alte popóre și voiu arată legătura Valahilor din Dacia cu Celții și cu limba lor, ca în acest mod să se ușureze priceperea și judecata asupra numelor explicate.

Deci, fraților Liuba și Iana! iată motivele, din cari eu — și cred că și cei pricepători de cauză — recunóschem prețul național și limbistic al operatului și vedem cu bucurie nu numai un început frumos pentru culegerea numelor locale și din părțile noastre, dar și diligența și priceperea, ce ați arătat-o la culegerea numelor și cuvintelor de totă ziua; și pentru acesta operatul dvóstre póte servi de o mustră bună pentru alte colecțiuni din alte părți, iară dvóstre de esemple mândre pentru preoții și învățătorii diligenți și deștepți.

Oradea-mare 15 decembre 1894.

DR. AT. M. MARIENESCU.

~~~~~

Un locutor din provincie venind în Bucureșce pentru niște afaceri, se duce la un bărbier ca să se rađă. Un ucenic se apucă să-l rađă și-l taie reu cu briciul.

— Bine, mă, dize omul, așa bărbieri sântei voi? Ce dracu de mușterii mai aveți și voi, decă nu ve știți meseria...

Ucenicul: — Păi, pe mușterii îi rade stăpânul și eu nu rad decât pe... străini!

Cântec.

— Unei artiste. —

*Ridică-ți dragă, lira sus,
Incărdă-o și cântă;
Ridică-ți dragă, lira sus,
S'ascult, s'ascult cu dor nespus
La vocea ei cea sântă! . .*

*O, dulce este vocea ei,
Ca fagurul de miere;
O, dulce este vocea ei,
De dulce și frumoasă ce-i,
Eu uit a mea durere! . . .*

*O, cântă dragă, tot mereu
Prin serile senine;
O, cântă dragă, tot mereu,
Căci chipul, lira, glasul teu
Sunt farmec pentru mine! . .*

IOSIF STANCA.

Teoria reincarnațiunii.

(Urmare.)

Știință nu mai puțin interesantă e Friedrich Van de Kerchov in Brigge, care e descris de Adolph Siset, membru al academiei de arte și științe regești din Belgia. Acest băiat cră un mare pictor de paysage când a murit el in al 12 august 1873. El avuse gata 150 de tablouri și toate subscrise cu numele: Salvator Rosa, Cazot, Van-Gagen. El era foarte binefăcător, simți o rivnă nemărginită cătră Dumnezeu și spre viața cealaltă. In esterior semănă el copilului Van-Cruz, nu-ș aduse in se aminte ca și acela, de viața sa de mai nainte, c'ar fi fost odată pictor, ca și acela că ar fi fost un medic. Nime nu-și pută găsi ver o explicațiune pentru așa un talent grandios și timpuriu afară numai găsind cauza adevărată a acestui fenomen in o existență antemergătoare.

In Broeklyn Eagle din 22 octombrie 1872 stă următoarele: Dl Forster In Affingham (America de nord) pierdă inainte de mai mulți ani o copilă de 25 ani cu numele Marie. După mărtea ei, părăsi Forster urbiul acesta, spre a se localisă in Docata. Acolo născu soția sa o allă fiică, și era botezată cu numele Helena. După vr'o câțiva ani aduse Forster pe fiica sa la Effingham, unde recunoscu dama imediat casa in care murise Maria amintită, și școla care a cercetat repausata; când intrase ea in clasă, merse ea deadreptul spre locul pe care ședuse sora sa și diise: „Aci e locul meu“.

Acesta e un cas unde cel reincorporat are aducere aminte de viața sa anterioară. Aci se vede că impregiurările și circumstanțele corpului acestuia, era in multe părți egale, și asemenea celui corp de mai nainte. Acciași părinți, un interval de timp foarte scurt până la reincarnațiune, aceeaș țără, respective acelaș pământ, aceeaș climă și locul de naștere foarte apröpe de acel de mai inainte, toate aceste dădură acestui nou corp posibilitatea de a-ș aduce aminte de existența sa corporală anterioară — cea ce se întemplă numai foarte rar.

In un congres spiritistic din Paris, susținü Charles Fanvety, că unul din ai sei amici, despre a cărui iubire de adevăr nu se pöte el deplin indoii, l-ar fi asigurat, că el pe corpul soției sale ingreunate ar fi vedüt fața bunicei mörte a femeii sale. Și când copilul se născu, se făcu indată cunoscut asemănarea admirabilă cu bunica soției sale, și cu timpul se infășeză in copil calitățile cele bune, cât și vișturile bătrânei repaosate. Charles Fouvety, cunoscutul literat și filosof al Franciei, era convins că acesta era in adevăr reincarnațiunea bunicei femeii sale.

Adese ori s'a amintit, că conform unei purtări liniștite séu neliniștite a copilului pe timpul ce este o femeie ingreunată, se nașce copilul cu un caracter bländ séu sëlbat. Se pare ca și când spiritul care se reincarnéză și se uneșce cu fëtul, ar voi să deie de cunoscut deja din inceput influința sa morală.

Medicii ar trebui să studieze aceste casuri prin mijlocirea mediilor cu vedere luminată.*

Așă dară și părinților e o grație séu o pedepsă dată de la Dumnezeu, decă aceștia capetă copii buni séu rei.

Noi putem numai repeși, că atare fenomene grandioșe se esplică numai prin legea incarnațiunii, o explicațiune asupra căreia multe spirite luminate de astădi se vor afla de sigur foarte atinse.

Sfântul Augustin nu pöte pricepe cum atotindurarea lui Dumnezeu pöte să permită o suferință teribilă in un copil inocent. Pentru noi cei cu credință in reincarnațiune sânt astfel de suferințe o penitență pentru faptele din existența anterioare. De aici se înțelege foarte ușor de ce ne diice maica biserică (de și administranții ei — preoții — o propagă acesta fără cunoșciința de causă, ei mai mult instinctiv) să suferim in tăcere, in liniște și in resignațiune toate suferințele ce vin peste noi, căci ele vin de la Dumnezeu pentru păcatele nöstre.

Nu găsim noi öre mame nenaturale cu plăcerea miserabilă de a persecută și a maltrată copiii lor proprii? In lumea animalelor nu se întemplă acesta, deci trebuie să credem că sërmana victimă a fost in viața-i trecută un calan! Maica simțeșce, fără să-și pötă da sëmă, o ură neresistibilă cătră copilul ei.

Și mărtea grabnică pré timpurie a unui copil, mai ales a unui copil bun, pöte fi privit încă ca o creare, séu ca o pedepsă a părinților.

In Milano möre un ampoiät foarte stimat. După vr'o câteva zile doreșce familia mortului să aibă un medailon ce s'a uitat in coșciug. Coșciugul se deschide și o priveștițe grozavă se infășeză ochilor, cadavrul era întors și mâna-i dréptă măncată. Nenocitul era îngropat in mörte părută. Societatea spiritistică din Paris chiamă spiritul seu, și el mărturisi cu ajutorul unui mediu scriitor, că el a meritat această pedepsă, pentru că in existența sa anterioară a zidit el, din cauza jalusiei, pe femeia sa de viuă in un podrum.

Un preot vedüt intr'o séră in o stradă necurată ș plină de tină ale urbiului Neapole ședënd in noroiu, chipul unei femei încă frumoșe, ce il priviă mändru, țanț și totodată infrântă de suferință. Preotului îi lipsi curajul de a o avorbí, și el se duse repede la contesa C., care era cunoscută de un mediu straordinar; și prin ea s'a afluț, că femeia cea mändră, vedütă de preot in noroiu, era spiritul Mesalinei, unei

* Atrag aci atențiunea asupra unui op foarte important de Andreu Jackson Davis, reformatorul, tradus in limba germană de Vitte. Leipzig, la Oswald Mutre 1869.

femei ce a dus în Neapole o viață foarte destramată, care a adus pe mulți tineri bărbați la peire.

Și multe alte exemple așa pute încă enară, dar mi le rezervez la o altă ocaziune, cu o pertractare mai detaliată.

Deci dară din aceste enarate până aci, se vede că nici odată nu ne putem deplânge (bine înțeles în viața individuală a omului și nu în cazul când un întreg popor e subjugat, maltratat, chinuit și ucis de un alt popor, și poporul cel barbar și sălbatic își are încă palingenesa sa, dar cu atâta mai amară) de asta său de cea nedreptate, de asta său de acea suferință, de cazul că vedem pe un drept suferind, iar pe un mișel, putregaiu de imoralitate, desfătându-se în toate plăcerile lumii acesteia, căci noi nu le pricepem acestea. Cine ore ne-a ținut, că noi trebuie să gustăm din toate plăcerile, și să golim până 'n fund cupa desmierdărilor, spre a fi demni de lumea cealaltă, și că aceste ar fi scopul existenței noastre aci? . . . Ore n'a ținut Christos? „Cu anevoie va intra avutul în împărăția lui Dumnezeu“. Mat. 19. 24.

Și cel ce suferă, n'are cauză să invidieze pe cei ce se imbuibeză în bunătați, și pe cei ce dominază și tiranisază fără inimă și suflet pe semenii sei, având avere, putere, și dignități — de și sunt ticăloși și nu merită acea ce posed; căci aceștia n'au pactat încă fericirea, și cinescie ce le mai așteptă, macar de și au murit ei în această amețelă de o fericire inchipuită — fie că aceștia au fost conduși la grăpa lor de mii de flamure și stindarde și de un imens popor (mai mult silit și plătit decât din buna sa voință) cu o pompă grozavă — ce are de a face toate acestea cu pacea și liniștea sufletului, cu fericirea în lumea cealaltă, în lumea spiritelor? . . .

Ore n'ar da un atare monstru de imoralitate în acel moment, în momentul trecerii sale din această viață, nu numai totă împărăția, ba chiar tot pământul și lumea, decât i-ar sta numai în puterea sa, în schimb pentru un moment macar de liniște și pace în sufletul său? Inse acesta nu înțelege un materialist, pentru că după evangelia sa, nu există spirit, nu există nemurire, nu există nici Dumnezeu, deci el n'are suflet, n'are Dumnezeu, asădară n'are nici morală, și numai frica de pedepsele legilor omenesci îl mai reține încă de la toate întreprinderile ce le-ar face cu cea mai mare plăcere; și această frică chiar o simțește el numai atunci, când în acel stat legile nu sunt numai o ironie amară, pentru unii cetățeni numai, și pentru alții cari nu sunt de rasa sugrumătoare ciună, căci el, (materialistul) numai atâta știe să trăiească astăzi și atâta, cât gustă din cupa plăcerilor, pentru că viața sa e lipsită de basă. Să avem numai curajul și să pășim la palatul unde mure un atare monstru de imoralitate, și noi vom pute aci învăța foarte multe.

Cu această teorie a reîncarnării său a palingenezei, mai avem și o dovadă mai mult, că credința noastră despre muncile și suferințele eterne după moarte ca pedepsă pentru cei păcătoși, nu poate fi esactă.

Acastă învățătură a credinței noastre, e o contradicție eclatantă cu cealaltă învățătură a credinței noastre „că Dumnezeu e atotbun, atotindurat“. Căci decât este Dumnezeu atotbun și atotindurat, cum poate el atunci lăsa ca atâtea suflete să fie pentru etern pierdute, când șcim noi din Evangelie, că mai mare e bucuria în cer de acea una oie aflată ce a fost pierdută, decât de toate celelalte 99 de oi ce sunt în staul.

(Va urmă.)

ISIDOR IEȘIAN.

Chiuituri.

— Din comuna Sabolciu în Bihor. —

Spune-mi bade vrei nu vrei,
 Iei-me, o nu me iei?
 — Hoi mândruță mândra mea,
 Eu atunce te-oiu lua,
 Când tu mândra-i numără
 Ierba după două lunci,
 Căma de la nouă murgi,
 Și atunci și nici atunci,
 Când a face plopul nuci
 Și răchita mere dulci,
 Și atunci și nici atunci,
 Când a face jugu muguri,
 Și 'n tânău-crește struguri,
 Păducelu vișinele,
 Ș-a mână bôla din ele,

Mătrăgună, mătrăgună,
 Da ore de ce ești bună?
 De te cumpără fetele,
 Pă fărină pă paprică,
 Pă sēma ta mēi Miculă,
 Pă fărină de mălaiu
 Pă sēma ta mēi Mihaiu.

Cina ce-o cinai ia sēră,
 N'o cinēză omu 'n țēră,
 Că cinam pită prăgită,
 Cu lacrimi picătorită.

Muiere me nu-i muiere,
 Numai perdere de vreme,
 Pune pânza când se pune,
 Ș-o găță cu prune bune,
 Și o pune 'n postu mare,
 Ș-o găță pe secerare.

De-i calcă din pētră 'n pētră,
 Din străin nu mai faci tată;
 De-i calcă din urmă în urmă,
 Din străin nu mai faci mumă.

Asta-i mândra care-o veți,
 Care ne-a face scoverți;
 Asta-i mândra care-mi place,
 Care ne-a face pogace.

Acar cine ce gândește,
 Cătana reu nu trăește,
 De nu mână duhănește,
 De nu bē, ține bagău,
 La cătana nu i reu.

Mers-o cucul și corbu,
 De să 'mpărțescă codru,
 Ș-a mere și popăza,
 De și 'mpărțescă frunța.

Nana mea dinde te vād,
 Nu pot face și nu șed;
 Nana mea inde te șciu,
 Nu pot face și nu viu.

AVRAM IGNA.

SALON.

La Berlin.

Din Lipsca am luat-o la Berlin. Calea pân' acolo nu e romantică de loc. Un șes care devine din ce în ce mai monoton. Ici-colo niște sate mici, colonii de fabrice. Pământul arător istovit, neroditor.

Prima stație mai mărișoră este Bitterfeld, un orașel cu 11.000 de locuitori și cu obligatele fabrici multe. Urmază Burgkennitz, unde o cetate frumousă atrage luarea aminte a călătorilor. Apoi vin altele, fără vr'o importanță, în urmă sosim la Pratau.

Aici situațiunea se schimbă. Terenul devine mai interesant. Întelnim pentru prima-ora valea Elbei, interesantă și atrăgătoare, care mai târziu, în cursul acestor călătorii de două săptămâni, ne-a produs atâte ore plăcute. Par că aș fi presimțit acesta, am salutat-o cu bucurie și ne-am delectat multă vreme în frumusețile ei.

Stând în continuu la feresta cupeului și privind panoramele acestei văi, sosirăm la Wittenberg, orașul atât de important în istoria reformațiunii. Șcim încă din băncile școlii, că de aici a pornit totă mișcarea, căci la universitatea din Wittenberg a fost profesor de filosofie și de religione călugărul augustinian Martin Luther, care s'a scolar în contra unor abuzuri din biserica catolică și a afișat la 31 octombrie 1517 pe porța bisericii curții săseșci, al cărei preot eră, în limba latină, cele 95 de tесе contradicătoare ale sale. Aici a primit și continuat lupta în scris cu Ioan Eck, profesor în Iugolstadt și cu alți teologi. De aici a trimis în 30 maiu 1518 la Roma explicarea teselor sale; de aici a plecat, în octombrie 1518, la dieta din Augsburg, ca să se apere; tot de aici s'a dus la Lipsca, unde la 26—27 iunie 1519 a susținut discuțiunea dogmatică-științifică cu Eck, înaintea prințului George și a curții sale; de aici a scris papei Leone X o filipică vehementă; aice a ars la 10 decembrie 1520 înaintea mulțimei bula papală a lui Leone X, care condamnă 41 din tесеle lui și ordonă să i se nimicească lucrările, iară el însuși să mērgă la Roma a-și retractă învătăturile; de aici s'a dus la dieta din Worms, în 16 aprilie 1521, spre a se apără în fața împăratului Carol V; de aici a condus apoi cu amicii sei sevērșirea reformațiunii religioase; în sfērșit aice se află mormēntul lui, murind în locul seu natal Eisleben, la 18 februarie 1546.

De atunci au trecut trei sute cincideci de ani și mai bine. Orașul Wittenberg, care a avut un trecut forte viforos și a fost atacat odată de prusieni, de altădată de austriaci ori de francezi, nu mai are însemnătatea culturală de odinioară, căci universitatea-i la 1817 s'a unit cu cea din Halle. I-a ramas inse o altă atracțiune.

Lēgân al reformațiunii, aici se păstrēză cele mai multe suveniri privitoare la Luther. Aprōpe de gară, un stejar ingrădit arată și acuma locul acela unde Luther a ars bula papală. Porța de lemn pe care dēnsul a afișat renumitele sale tесе, nu mai există, căci a ars la 1760; inse împăratul Frideric Vilhelm IV a dăruit în locul aceleia orașului la 1858 niște porți de metal de trei metri nalte, în care s'au gravat tot tеcstul teselor

vechi. În oraș, „casa Luther“, care a fost a lui, conține o mulțime de obiecte remase de la dēnsul; iar pictorul L. Cranach, care totodată ăa fost și primarul orașului, l-a eternizat prin câteva tablouri de valōre. Se 'nțelege, că reformatorul are ș-o statuă, precum are și consoțul seu Melanchton, care a trăit și murit în Wittenberg.

Atâtea amintiri istorice de mare însemnătate atrag și acuma mulți vizitatori în orașul cu șeptespredece mii de locuitori. Și nu este cu puțință ca cineva trecând p'aici, să nu se simtă mișcat, închipuindu-și ce evenimente mari s'au perēndat în locul acesta. Este bine că până la Berlin nu mai urmēză nici o stație mai interesantă, căci astfel putem medită despre impresiunea ce ne-a lāsat orașul Wittenberg.

Eră la miēdăđi când intrarăm în Berlin. Lunga Wilhelmstrasse, ce conduce de la gara spre Lipsca, cu multele sale edificii de-ale statului și cu parcurile din stānga, ne face impresie plăcută. Casele nu prea sânt nalte, cele mai multe numai cu douē etage; dar sânt noue și astfel totul are o înfățișare modernă. Peste câteva minute sosim la „Unter den Linden“, despre care cetim atât de mult prin reviste și țiare; nu ne-a surprins de loc, căci ne-am fost intipuit un ce mai grandios și mai frumos.

Cu chiu cu vaiu ne căpētăm o odaie, căci și la Berlin e espozitiē și tōte otelurile sânt indeseuite. Apoi luarăm o droscă să facem o plimbare prealabilă prin oraș, ca să avem o idee generală de situația și frumusețile lui. Timp de douē ore trecem în revistă cele mai de frunte strade, parcuri, edificii, monumente și biserici și 'n cele din urmă ni se intipăreșce impresia, că Berlinul nu e atât de frumos ca Viena. N'are atâtea edificii monumentale, nici case particulare atât de imposante și nici o stradă ca Ringul din Viena. Asupra întregului planēză simplitatea vechimei, care nici în stratele cele noue nu-și permite luxul a zidi case mai mari decăt cu patru etage, nici a le decoră mai bogat. Berlinul mai mult se lățeșce, decăt se înalță în sus; de aceea cuprinde un teritoriu de peste 60 kilometri cvadrați și are 326 de cercuri.

Cuprinđend un loc atât de mare și avēnd un milion și aprōpe șapte sute de mii de locuitori, Berlinul astăđi e al treile oraș al Europei, unde comerțul și industria fac o circulațiune colosală. Se susține chiar că acesta ar fi cel mai de frunte oraș de industrie al continentului.

Pe ambele maluri ale riuului Spree, care taie orașul în zigzaguri neregulate și formēză o insulă mare pe care se află curțile regale, museele, precum și alte edificii publice și particulare, Berlinul e situat pe un șes mare.

Punctul central este strada „Unter den Linden“ care se întinde de la Porța-de-Brandenburg până la curțile regale; lungă cam de-un kilometru și lată de 60 metri. Patru rēnduri de tei și castani și trei rēnduri de lampe electrice dau stradei un aspect de oraș mare, mai ales sēra când lampete se aprind și revērsă lumina lor. De ambele părți sânt case vechi și noue, inse nici una cu vr'un exterior care să impună; dar prevălii se află mai multe admirabil de frumōse. Restul se compune din oteluri și restaurante: cafenea este numai una, Bauer, cu frescouri de Werner. În genere prin Germania, pe unde am umblat, nicăiri n'am găsit luxul de cafenele din Viena.

Cam la mijloc, „Unter den Linden“ e tăiată prin

Friedrichstrasse, cea mai lungă stradă din Berlin, de la o margine a oraşului până la cealaltă. Aici pare că e circulaţiunea cea mai viuă, unde trăsurile şi ómeni alergă neconţenit, încât abia poţi să treci de dincolo.

Noi inse remănem in „Unter den Linden“ să vilităm palaturile, museele, opera şi alte locuri interesante, cari mai tóte se află concentrate dincolo de capătul de sus al renumitei strade.

Plecăm şi in capul stradei mai înteu ni se impune vederii monumentul lui Frideric cel mare. Înalt de 13 metri, deasupra imosantului pedestal se 'nalţă statua equestră a regelui, in paliul de incoronare şi cu sceptrul in mână. Pedestalul e decorat cu o mulţime de reliefuri; deasupra nişte figuri şi scene alegorice din viaţa lui Frideric cel mare; mai in jos, in patru colţuri, patru călăreţi represintând pe principele Heinrich şi Ferdinand de Braunschweig, Zieten şi Seidlitz, intre ei alte personaje contemporane; de desubt sânt gravate numele ómenilor de frunte din epoca aceea. Jos un mare grilagiu incungiură monumentul.

Spre miédăşi vedem palatul împăratului Vilhelm I. Este unul din edificiile mai mari; s'a zidit la 1834—36, după planurile renumitului Langhans, cu un etagiu. Aici a şedut împăratul Vilhelm I până la mórtea sa. Odăile densusului şi ale împărătesei Augusta s'au conservat intocmai precum erau in viaţa lor. Intrărăm să le vedem.

Partea de jos a fost departamentul împăratului. Odăile şi salele sânt mobilate simplu, camerele pline până la indesuire cu tot felul de articoli de galanterie, cele mai multe suveniri de la diferiţi monarhi, ca ţarul Rusiei Nicolae I, regele Victor Emanuil şi alţii. Intre ele se află o mulţime de obiecte favorite ale împăratului, ca bastonul lui de lemn, pe care l-a tăiat énsuş el şi l-a purtat timp de patruzeci de ani. Este interesantă odaia in care consultă pe Bismarck şi pe alţi fruntaşi; mésa şi fotelurile, unde sedeau, stau şi acuma in acelaş loc. Odaia din colţ are insemnătate istorică: de acolo, din ferésta de cătră operă, se arată împăratul in tóte zilele, la douespredede din zi, sentinelei care trecea pe dinaintea palatului. Aceea eră şi odaia sa de lucru şi la mésa-i de scris a dejunat cea din urmă óră inaintea morţii sale.

Etagiul, departamentul împărătesei Augusta, a fost mobilat mai cu lucş; dar mobilele fiind fórte vechi, ş-au perdut din lustrul lor. Este interesantă mésuţa de mosaic, la care câte odată mâncau numai împăratul şi împărătesa. Printre mulţimea de portrete familiare, aici am vèdut singurul portret străin, al lui Humboldt. Asemenea sânt fórte multe cadouri de la diferiţi suverani; in deosebi sânt preţioşe cele dăruite de ţarul Nicolae I, tot din lapis lazuli, precum şi cele trimise de împărătesa Japoniei. Mai sânt vrednice de amintire, lustrele de cristal pe care împărătesa le-a cumpărat la Karlsbad când făcea cură acolo. In aripa din stânga departamentului se află sala de bal, unde se dedeau petreceri intime; in mijloc este o cupolă innaltă, cu un echou care reproduce patru silabe. Conducătorul nostru ni l'a şi presintat, strigând mai multe vorbe pe care echoul le-a repetat fidel. In urmă i-a strigat: „Bleiben oder weiter?“ Şi echoul a respuns: „Weiter, weiter!“ ceea ce a produs ilaritate şi a indemnat societatea să plece.

Eu inse nu m'am putut răbdă să nu strig in spre cupolă: „Romănul să trăescă!“ Şi echoul a repetat: „Să trăescă!“ înteu mai aspru, apoi mai incet şi

tot mai incet, de vr'o 3—4 ori, până când in cele din urmă s'a perdut in vèzduh...

Conducătorul s'a întors mirat, că de unde a invèţat echoul lui o limbă pe care nici el nu o pricepe...

Cu impresiune veselă eşirăm de aici. Dar in eurénd ne contenirăm ilaritatea, căci vis-à-vis zărirăm palatul Academiei Regale, iar in faţa unei instituţiuni de felul acesta nu se potriveşce decât serioşitatea. Academia din Berlin işi are inceputurile sale din anul 1688, atunci s'a ridicat şi zidul acesta, care la 1749 a fost renoit. Dimpună cu edificiul, énsaş Academia ca corp sciintific, încă a trecut prin schimbări radicale. Actuala sa organizaşie o are din 1696 şi 1700, după planurile lui Leibnitz, cu menirea d'a fi Academie de şciinţe şi de arte. Regret, că din cauza ferilor, fiind inchisă, n'am putut s'o vizitez.

Aprope de ea urméză universitatea, fondată la 1809, cu statuetele lui Alesandru şi Vilhelm Humboldt inaintea ei. Edificiul acesta s'a adaptat pentru scopul actual din palatul prinţului Heinrich, frate al lui Frideric II.

Vis-à-vis e teatrul de Operă regală, frumos, dar nu atât de imosant ca cel din Viena. Faşada o ţin şese colonne corintice; in frontispiciu cu figure ce represintă Musica, Musa tragică şi comică şi dansul Graciilor. I-am vizitat şi interiorul, care e arangiat elegant, fără lucş macre. Vestibulul asemenea.

Mai in jos de teatru, lângă palatul împăratului Vilhelm, se află biblioteca regală, fondată de Frideric II, care a ordonat ca in frunte să i se pună inscripţiunea: „Nutrimentum spiritus“. In mijlocul pieşei statua împărătesei Augusta.

Apoi trecem podul castelului, pe care stau şese grupe de marmoră, care infăşeză viaţa luptătorului.

In mijlocul pieşei ce stă inaintea noastră ne apare statua equestră a lui Frideric Vilhelm III. Pedestalul e impresurat de figure alegorice, care represintă: şciinţa, industria, arta, religia, Borussia şi pe Clio, Memel şi Rinul.

Dăm in drépta şi sosim la Castelul regal, ţinta supremă a cercetărilor noastre de astăşi. Acesta are o lungime de 192 metri şi e de 116 metri de larg. Are doué curţi mari şi doué mai mici; innălţime de doué etage şi la aripa dréptă o cupolă fórte naltă. Cu esteriorul lui negru face o impresiune solemnă. Zidirea lui s'a inceput încă la 1451, de cătră principele elector Frideric II, după care următorii lui aprope toţi au adaugat câte ceva, până ce a ajuns in starea de astăşi. Împăratul Vilhelm I a întrebuintat castelul numai pentru unele festivităşi, dar actualul împărat ş-a instalat intr'énsul reşedinţa de iernă, mai edificându-i şi aripe noue.

Interiorul, cât ni s'a arătat, e strălucit. Veşi tótă pompa secolilor trecuşi. Păreşi, tablouri şi mobile, tóte infăşeză lux şi bogăşie mare. Cele mai admirabile vederi sânt: Sala cavalerilor, cu minunate decoraşii in stil baroc; tot in sala acesta este şi un bufet de gală, cu obiecte de argint massiv, de o frumuseşe uimitóre, in mijloc cu un luster grandios şi cu o galerie de argint pentru musicanşi; nu mai puşin frumósă este sala roşie de aur, asemenea in stil borac; apoi vine vestita sală a Vulturului negru, menită pentru festivităşile acestui ordin; sala de mătăsă roşie, atrage in deosebi atenşia damelor; este strălucită şi sala de tron; intre tóte inse cea mai splendidă e renumita sală albă, cu păreşii sei de marmoră albă şi cu ghirlande de lustere

colosale, a căror lumină trebuie că-i dau o strălucire feerică. Privim și galeria de tablouri, unde în deosbii ne atrage luarea aminte imposanta compoziție a lui Werner, care reprezintă proclamarea de împărat a lui Vilhelm I la Versailles în ianuarie 1871. Norocosul împărat stă în mijloc încungiuat de soții sei de armă, iar Bismarck ceteșce proclamațiunea. În urmă sosim în capela castelului, deasupra căreia se nalță cupola ce se vede din afară și admirăm splendorea ce se revărsă peste ea. Acesta capela se întrebunțază numai foarte arare ori și anume la botezuri ori la alte acte de mare însemnătate.

Ieșind din castel, pe altă poartă, avem ocaziunea să vedem o fântână săritore monumentală. În mijloc se nalță figura lui Neptun, cu tripodul în mână, susținut de grupe alegorice; din basen se ridică niște animale de apă și giur impregiur patru figure femeiești ce reprezintă râurile Rinul, Odera, Elba și Vistula.

Nu departe de aici se află statua equestră a marelui principe elector Frideric-Vilhelm, care se dice că este cea mai de căpătenie operă plastică a Berlinului. Statua stă pe un pedestal nu prea nalt, marele elector e reprezentat cu capul gol, ținând în dreapta charta; jos la treptele pedestalului sunt niște figure alegorice.

De aici ne ducem la Museul vechiu, care se află în mijlocul unui parc, în frunte cu o mare fântână săritore și la o parte cu statua lui Frideric Vilhelm III. Fațada e ținută de optspredece colonne ionice, la care ne urcăm pe niște trepte aplicate la mijloc. Mijlocul edificiului mai ridicat are în vârf patru grupe colosale de metal: dinainte imitații după anticii imblânziți de cai, dinapoi Pegas cu ținetele mitologice. Pe trepte figuri asemenea mitologice. În vestibul statue și fresouri. Întăiu intrăm în rotundă, unde sunt espuse grupele de frunte ale altarului lui Jupiter în Pergamon, săpate din pământ de Human. Apoi trecem în secțiunea sculpturilor, unde găsim statue, buste și relicfuri grecești și romane; mai apoi vine cabinetul etrusce și sala pergamenică, apoi sala greacă cu opere minunate, în sfârșit produsele epocii creștine, unde cea mai frumoasă e colecțiunea italiană. Etagiul conține galeria de pictură. Întăiu vedem operele școlii vechi germane, din secolul XV și XVI, printre cari escelază Dürer și Holbein; de aici mergem în sala Rembrandt, unde vedem douedeci de tablouri ale marelui artist holandez. În cealaltă parte a museului, admirăm într'o sală dece tablouri de Rubens și altele de van Dyck. Apoi ne ducem la școla italiană, unde sunt espuse lucrări de Rafael (5 Madone,) Tizian, Seb. de Pimbo, Corregio. Dintre spanioli am notat pe Murillo și Velazquez.

De aici am trecut în Museul nou, care e legat de cel vechiu priutr'un coridor în etagiu. Cele mai de frunte opere artistice din acest museu sunt șese fresouri ale lui Vilhelm Kaulbach, în vestibulul cel mare, cari reprezintă fazele principale ale istoriei universale.

Imediat lângă acesta se află Galeria Națională, care cuprinde operele pictorilor și sculptorilor germani moderni. După ce am văzut atâtea opere clasice și vechi, am fost dornic să cunosc și ceea ce produce arta germană modernă. Impresiunea esterióră e plăcută. Edificiul, în dreapta parcului, impresorat de colonne, pare un templu corintic, care se rađemă pe un subedificat nalt, la care conduc trepte din ambele părți. De o parte e statua equestră a lui Frideric Vilhelm al patrălea, la a cărui inițiativă s'a zidit localul acesta. În năuntru se află mai bine de 650 de tablouri, vr'o 120 de cartone și desemnuri și peste 80 de opere plas-

tice, de artiști germani mai noi. Este o colecțiune foarte prețioasă, în care toate părțile locuite de germani sunt reprezentate. Multe din ele ș-au scos subiectul din resbelul pruso-francez, sunt și din viața familiară, din peripețiile traiului de toate ținetele, apoi peisage, animale și altele. Nu-i vorba, sunt între ele lucrări de multă valoare; eu inse n'am găsit ceea ce am căutat: o școlă originală germană modernă. Ori câte tablouri frumoase am văzut, numai decât am recunoscut pe măestrul a cărui școlă o imiteză. Impresiunea generală dară mi-a fost, că am văzut multe opere frumoase, dar n'am găsit în ele originalitate.

Una din compozițiile cele mai mari ale picturii germane moderne, este tabloul alegoric din galeria acesta, care reprezintă pe împăratul Vilhelm I rentorcându-se învingător din resbelul cu francezii la anul 1871, și intrând prin poarta Brandenburg în Berlin. Tabloul, de o mărime colosală, al cărui autor este Ferdinand Keller, are un colorit deschis și luminos. În mijloc radiosa figură a lui Vilhelm, stând în faetonul alegoric tras de niște cai mitologici; în giurul lui călare moștenitorul de tron Frideric, Moltke și Bismarck, dimpreună cu alte personaje contimporane; iar deasupra din vėzduh se coboră niște ângerăși, ținând în mână cununi și plutind în misticismul de valuri roșie și albastre ce dau întregului un farmec de tinerețe. Subscrierea tabloului este: „Împăratul Vilhelm, fondatorul imperiului german“.

În vestibulul cel mare, intrând în etagiu, părătețele din mijloc e cuprins de un mare tablou al lui Ioan Makart. Tabloul înfățișază pe Catharina Cornaro, vestita patriciană din Venezia, în mijlocul unei deputațiuni mari. O compoziție plină de color și de viață, care atrage privirile tuturor.

Lângă acest tablou, urcând treptele din stânga, ni se presintă Carol Piloty, cu tabloul seu: „Alesandru cel Mare murind se desparte de soldații sei“. Idee gigantică, inse și grea de executat. Artistul, fie-mi iertat a spune impresiunea mea, n'a reușit. Nici pe fața lui Alesandru cel mare n'am văzut espresiunea omului genial, care se desparte de ceea ce a avut mai drag în lume; nici atitudinea soldaților nu arată de loc pierderea cea mare. Se pôte că însuș autorul a simțit acesta, căci la colțul tabloului a însemnat că încă nu e terminat.

Nici eu n'aș mai termină aceste rânduri, de cumva aș schiță tot ce am văzut. Încheiu dar de asta-dată, căci de sigur și dvostre ați obosit.

IOSIF VULCAN.

Definiția sărutatului.

Naturalistul: Doue antipoluri împreunate, din care iese o scânteie electrică: amorul.

Moralistul: Sărutatul e un semn de comunism al vieții, deci numai între căsătoriți pôte avé loc.

Medicul: Sărutatul e o mișcare a mușchilor labiali prin care buzele se string, apoi pe loc se despart, deci e un fel de crampe.

Filosoful: Sărutatul e o împreunare de buze prin care se unesc doue diferențe cantitative, de unde se nașce apoi o identitate obiecto-subiectivă și realo-ideală.

Pomologul: Sărutatul furat e unica pómă pentru care te espui bucurós să primești o palmă.

Convocatoriu.

Societatea pentru crearea unui fond de teatru național-român

își va ține adunarea sa generală din ăstan în orașul Făgăraș în zilele de duminică și luni în 27 și 28 septembrie a. e. st. n. cu următoarea

programă :

I Ziua primă, 27 septembrie st. n., duminică.

1. Președintele va deschide adunarea generală la 10 ore a. m.
2. Se alege 2 notari pentru ședințele adunării.
3. Secretarul va citi raportul comitetului asupra lucrării sale de la adunarea generală din urmă.
4. Se alege o comisiune de 5 membri pentru propuneri și raportul comitetului se predă acestei comisiuni spre examinare.
5. Casarul societății va citi raportul despre starea casei cu sporiul de la ultima adunare încoci și peste tot despre averea societății.
6. Se va alege o comisiune de 5 membri pentru examinarea raportului casarului.
7. Se va alege o comisiune de 5 membri, cari în înțelesul § 4 din statutele societății, vor câștiga membri fondatori, ordinari și ajutători pentru societate.
8. Se vor citi discursuri corespunzătoare scopului societății său de altă materie literară, ce sunt a se însinua președintelui înainte de adunare.
9. Președintele închide adunarea.

II Ziua a doua 28 septembrie, luni.

1. Președintele deschide ședința și protocolul ședinței precedente se va citi și autentică.
2. Raportul comisiunii pentru câștigarea membrilor noi.
3. Raportul comisiunii asupra socoților casarului.
4. Raportul comisiunii asupra raportului comitetului societății și însinuarea propunerilor în interesul fondului.
5. Întregirea comitetului.
6. Deciderea asupra mutării sediului comitetului de la Budapeșta la Brașov.
7. Se va decide locul și ziua adunării generale pentru anul 1897.
8. Se va alege o comisiune de 3 membri pentru autenticarea protocolului din ședința II.
9. Președintele va închide adunarea.

Invităm la această adunare generală a societății pentru crearea unui fond de teatru național român pe toți membri fondatori, ordinari și ajutători ai acestei societăți, precum și pe toți binevoitorii ei și sprigini-torii culturii românești.

Din ședința comitetului ținută în Brașov la 2/14 septembrie 1896.

Iosif Vulcan. m. p.
președinte

Vasile Goldiș. m. p.
secretariu II.

Ilustrațiunile.

Archiducele Otto și familia. Succesiunea tronului, după mórtea archiducelui Rudolf, încă nu s'a regulat. După lege, ar fi urmat fratele monarcului, archiducele Carol Ludovic; dar și acela a murit. Acum urmăză fiii sei și anume cel mai mare, Francisc Ferdinand; inse acela e bolnăvicios, încât a petrecut totă ierna în o climă mai lină. În cazul, decă dănsul n'ar puté să ia frânele guvernării, ar vini la tron frate-seu mai mic, archiducele Otto, al cărui portret, dimpreună cu al familiei sale. îl publicăm în capul numărului presinte. Archiducele Otto, conform tradiției casei Habsburg, e soldat, dar se ocupă mult și de literatură și arte. Ca atare a fost staționat la Iaurin și Șopron, de unde nu de mult l-au chemat la Viena. Soția, Maria Iosefa, este fiica regelui Saxoniei. Fiul lor se numeșce Francisc Iosif.

Și totuș nu l-a prins O epocă fericită a copilăriei este aceea, când alergăm după fluturi și vrem să adunăm tot felul de insecte. Și ilustrațiunea noastră a doua, făcută după tabloul lui O. Schulz, represintă o astfel de scenă. Băiații iau câmpii și alérgă după fluturi. Unul a zărit un esemplar admirabil și vré să-l prinđă, dar flutulul sbóră iute, băiatul s'a împedecat și a căđut și totuș nu l-a prins.

Notița noastră din numărul trecut despre poetul M. Zamfirescu a uitat să arate, că dănsul a murit, adaugăm dar acésta acuma, rectificând totodată și afirmațiunea că el ar fi apărut în literatură înainte cu vr'o dece ani, căci activitatea lui literară are o dată mai vechiă.

C E E N O U ?

Hymen. Dl George Bogdan, notar cercual în Pribpeș, comitatul Caraș-Severin, în duminica trecută s'a cununat cu dșóra Lucreția Filipovici în Maidan. — Dl I. Plavosin, teolog absolvent al diecesei Aradului și ales preot în Hodoni, s'a cununat cu dșóra Livia Mateiu în Lipova. — Dl Ioan Iorga și dșóra Gizela Felix s-au serbat cununia la 17 septembrie în Lugos. — Dl George Nichita, învățator în Seuca, s'a logodit cu dșóra Regina Cupșa în Girocuta, Selagiu.

Dl Weigand în Oradea-mare. Distinsul explorator al limbei române, dl profesor dr. Gustav Weigand din Lipsca, în călătoriile sale de studiu, a sosit mărcuri la iniédăđi la Oradea-mare. Abiá a descălecat, numai decăt s'a dus în suburbiul Veneția, unde a convorbit cu ómeni din popor. Séra toți Români de aici, căți au aflat de sosirea lui, l-au însoțit, dimpreună cu tinerimea noastră de la academia de drept. la o cină comună în otelul Arborele verde. Aici în numele orădanilor, l-a salutat dl dr. At. M. Marienescu, româneșce; dl Weigand a respuns mulțumind asemenea româneșce și făcând apel, în mijlocul unui entusiasme general, la zelul tinerimei. În numele tinerimei a vorbit apoi dl T. Burdan și în sfârșit s'a cântat „Deștépă-te Române!“ Joi dimineța dl Weigand a eșit în câteva sate de lângă Oradea-mare, apoi a plecat la Beinș.

Proprietar, redactor respunđător și editor: **IOSIF VULCAN.** (STRADA PRINCIPALĂ 375 A.)

CU TIPARUL LUI IOSIF LĂNG ÎN ORADEA-MARE.